

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskap
Kandidatuppsats 15 hp | Ht 2014 | Socialt arbete med storstadsprofil

Polisen sa: "vänd dig om"

En studie om kriminella karriärers slut

Av: Nicole Ibrahim & Simeli Ibrahim
Handledare: Per Carlson

ABSTRAKT

Syftet med denna studie är att redogöra och analysera hur inre- och yttre faktorer påverkar unga mäns upphörande av brott. Studien syftar även till att undersöka hur upphörandeprocessen för kriminella i ung -vuxen ålder ser ut bland individer som vid flera tillfällen begått brott. Med hjälp av kvalitativa intervjuer får vi ta del av informanternas subjektiva upplevelser och erfarenheter. Informanterna talar om hur upphörandeprocessen ser ut, vilka risk- och skyddsfaktorer som påverkar upphörandet av brott samt vad som upprätthåller en icke kriminell livsstil. De tre teorierna som studien utgår ifrån är sociala band, självkontroll och upphörandeprocess.

I resultatet framkommer det att individens egen vilja och mognad är viktiga egenskaper vid upphörandet av brott. Det framkommer även att en förändring i individens beteende sker i samband med individens egen vilja och mognad. Dessa egenskaper bör ske i samspel med individens sysselsättning och sociala band för att upprätthålla en icke kriminell livsstil, dock gick det inte att särskilja vilka faktorer som påverkade dem före detta kriminella mest. Det framkommer även att anknytning till närstående som inte tillämpar ett kriminellt beteende kan avgöra huruvida individer upphör med brott. Med andra ord påverkas upphörandet av brott av individens sociala band.

Nyckelord: upphörandeprocess (av brott), brottslighet, kriminalitet, risk- och skyddsfaktorer, unga män

ABSTRACT

The purpose of this study is to describe and analyze how internal- and external factors affecting young men cessation of crimes. The aim is also to explore how the cessation process from delinquency in young adulthood looks like among people out repeatedly committed crimes.

With the help of qualitative interviews, we take note of the informants' subjective experiences. The informants talk about how termination process looks, which risk and protective factors that affect the cessation of the breach and what sustains a non-criminal lifestyle. Along the informants' stories, we have assumed three theories, social ties, self-control and termination process.

The result shows that self-will and maturity are important characteristics in the cessation of crime. It also suggests that a change in individual behavior occurs in connection with the individual's own will and maturity. These characteristics should be in interaction with the individual's employment and social ties to maintain a non-criminal lifestyle. However, it was not possible to distinguish the factors that influenced the former criminals most. It also suggests that the connection to related parties which do not practice criminal behavior can determine whether individuals cease crimes. In other words the cessation effects the breach of the individual's social ties.

Keywords: cessation process (by law), delinquency, crime, risk- and protective factors, young men

FÖRORD

Vi vill tacka våra deltagande informanter för deras medverkade i denna studie. Det var deras intervjuer som bidrog till att studien fullbordades. Vi vill även tacka vår huvudinformant som hänvisat oss till de andra informanterna.

Vi vill även tacka vår handledare Per Carlson, docent i sociologi och lektor i socialt arbete vid institutionen för samhällsvetenskaper på Södertörns högskola, som stöttat och väglett oss genom hela studiens gång. Dina kontinuerliga råd och synpunkter har varit en vägvisare för oss, stort tack!

Slutligen vill vi tacka nära och kära som alltid funnits där, ställt upp och gett oss den rådgivning vi behövt.

Under uppsatsskrivandet har vi stött på både mot-och framgång, dock har skrivandet varit lärorik, spännande och givande. Vi har skrivit allting gemensamt, detta på grund av att två hjärnor är bättre än en. Därmed har vi utfört lika mycket arbete under hela examensarbetet.

Tack! Nicole Ibrahim & Simeli Ibrahim

December 2014

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Syfte.....	2
1.3 Disposition.....	2
1.4 Avgränsning.....	3
2. BAKGRUND.....	3
2.1 Begreppsförklaring.....	4
3. TEORI.....	5
3.1 Sociala band.....	5
3.2 Självkontroll.....	7
3.3 Upphörandeprocess.....	8
4. TIDIGARE FORSKNING.....	9
4.1 Upphörandet av brott.....	9
4.2 Riskfaktorer.....	10
4.2 Skyddsfaktorer.....	12
5. METOD.....	12
5.1 Tillvägagångssätt.....	13
5.2 Bearbetning av material.....	14
5.3 Etiska hänsynstagande.....	14
6. RESULTAT & ANALYS.....	15
6.1 Kort presentation av informanterna.....	15
6.2 Vändpunkter.....	16
6.3 Egen vilja & mognad (inre faktorer).....	20
6.4 Social omgivning (yttre faktorer).....	22
6.5 Sysselsättning (yttre faktorer).....	26
7. DISKUSSION.....	30
8. VIDAREFORSKNING.....	32
9. KÄLLFÖRTECKNING.....	33
10. BILAGOR.....	38

1. INLEDNING

"If he has a conscience he will suffer for his mistake. That will be punishment-as well as the prison" (Dostoevsky 1866:230).

Enligt statistik från brottförebyggandet rådet kommer två tredjedelar som avtjänat sitt straff återgå till ett brottsligt beteende inom tre år. Det finns olika faktorer som påverkar individer i återfall av brott, bland annat genom social exkludering med bristfällig möjlighet att skaffa sig tillgångar i form av legal inkomst. Kombinationen mellan social exkludering och ett pågående missbruk leder oftast till ett fortsatt brottsligt beteende (BRÅ 2012:8). För att förebygga återfall bland kriminella måste man stärka individen i form av att förstärka hans individuella och strukturella förutsättningar. Dessa förutsättningar går bland annat ut på att ändra individens attityd gentemot brottsliga handlingar, genom att skapa en trygg social omgivning som leder till upphörandet av brott. Konsekvensen av hög drogkonsumtion leder till kriminalitet bland unga män. För att försöka få tillgång till droger begår unga män brott i form av stöld och andra kriminella handlingar (Ring & Öberg 2012:275). Detta är ännu en anledning till varför förebyggandet av brott och skyddsfaktorer bör prioriteras.

Återfallskriminalitet är ett misslyckande för varje individ, inte minst för individen själv men även för samhället (Erik Wennerström, DN 2013). Det är viktigt att lyfta fram ungdomsbrottslighet på grund av att det betraktas som ett stort problem i samhället.

Ungdomsbrottsligheten kan även utvecklas till grövre brott under senare ålder (Socialstyrelsen 2009:16). Konsekvenserna av ett brottsligt beteende medför olika hinder för individen, bland annat leder det till svårigheter för att komma ut i arbetslivet på grund av ett belastningsregister (BRÅ 2003:7).

Ungdomsbrottslighet väcker stort intresse bland forskare, särskilt forskare inom socialt arbete. Att ungdomar begår brott är ett stort problem i samhället, därmed anser Tärnfalk (2007) att det är social arbetarnas uppgift att ge rätt behandling för ungdomar som begår brott. Enligt Lelekov och Kosheleva (2008) bör ungdomsbrottslighet motarbetas genom rättssystemet, dock måste sociala resurser införas i samhället för att motarbeta ungdomskriminalitet. Åtgärderna måste ske på samtliga nivåer både inom den offentliga och civila sektorn. Det är viktigt för socialarbetare att förstå individens tankemönster men även hur de kan identifieras med individer som utövar en kriminell livsstil. Genom att

socialarbetaren identifierar tankemönster kan hen förstå varför individen utövar en kriminell livsstil, detta medför att socialarbetaren lyckas bryta de tankemönster som skapar det brottsliga beteendet. Det är viktigt för socialarbetarna att förstå de bakomliggande mekanismerna av upphörandet med brott. Detta kommer i sin tur skapa gynnsammare förutsättningar av arbetsmetoder som stärker skyddsfaktorer för upphörandet, och för det brottsförebyggande arbetet (Bergström 2012).

1.1 Problemformulering

Hälften av alla ungdomar begår någon form av brott under tonåren, därför är det viktigt att belysa detta fenomen, dock är kunskapen om ungdomsbrottslighet begränsad bland socialarbetare. Den största delen av forskningen inriktar sig på riskfaktorer och riskbedömningar, således är det viktigt att uppmärksamma problemet från en salutogen synvinkel. Detta för att förhindra och förutspå uppkomsten av brott (Andershed & Andershed 2005:19). Unga män som är brottsbelastade har större problem i jämförelse med unga män utan brottsbelastning. De flesta ungdomar som tidigare begått brott riskerar att uteslutas från bland annat arbetsmarknaden (Socialstyrelsen 2013). Upphörandet av brott är en process som många kriminella uppfattar som tuff och påfrestande. Det flesta män återfaller i brott under upphörandeprocessen, därmed är det viktigt analysera problematiken som uppkommer under upphörandet av brott (Sampson & Laub 2003).

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att redogöra och analysera hur inre- och yttre faktorer påverkar unga mäns upphörande av brott. Studien syftar även till att undersöka hur upphörandeprocessen för kriminella i ung- vuxen ålder ser ut bland individer som vid flera tillfällen begått brott.

1.3 Disposition

Inledningsvis presenteras bakgrund och begreppsförklaringar och därefter redogörs de teoretiska perspektiven: sociala band, självkontroll och upphörandeprocessen. Studien följs vidare av metod, vilket urval studien utgår från, tillvägagångssätt, bearbetning av material och etiska hänsynstaganden diskuteras. Sedan sammanförs resultat och analys av studien som tematiserats under olika rubriker som återspeglar studiens resterande huvudpunkter, såsom syfte, teori och tidigare forskning. Slutligen diskuteras studiens resultat och därefter ges förslag på vidare forskning.

1.4 Avgränsning

Denna studie utgår från före detta kriminella mäns upplevelser av upphörandet av brott, och hur de lyckats vidmakthålla en icke kriminell livsstil. På grund av denna avgränsning har vi valt att applicera tre olika teorier, sociala band, självkontroll och upphörandeprocessen.

2. BAKGRUND

Kriminalstatistik kan användas som ett verktyg för att förklara och förtydliga bilden av hur ungdomsbrottsligheten ser ut. Dock är det inte alla brottstyper man talar om, då det finns vissa brottstyper som är svåra att upptäcka. Ett komplement till kriminalstatistiken är självdeklarationsundersökningar, där varje ungdom får redogöra för sina individuella händelser och erfarenheter (Estrada & Flyghed 2007:33). De vanligaste brotten som ungdomar begår enligt kriminalstatistik och självdeklarationsundersökningar är skadegörelse och stöld. Allvarliga brottstyper som bland annat våldsbrott har större chans att bli upptäckta än mindre brott, till följd av detta är de grövre brotten mest förekommande inom kriminalstatistiken (Estrada & Flyghed 2007:34). Estrada (2007) menar att det existerar ett konstruerat mönster inom kriminologin som beskriver vilka brott som mest omfattas av män, dessa är våldsbrott som misshandel eller inbrott. Detta kan bekräftas med hjälp av självdeklarationsundersökningar och kriminalstatistik som finns på brottsförebyggande rådet (Estrada & Flyghed 2007:34–35). Statistiken visar på att individer är mer benägna att begå brott under tonåren. Ungdomar begår oftast brott under en kort period, för att senare i vuxenålder kunna upphöra med det brottsliga beteendet och därmed leva ett ”normalt” liv. Därmed kan kriminalitet bland ungdomar betraktas som en tillfällig fas i livet (Socialstyrelsen 2012:13).

Individens omgivning såsom familj, vänner, skola och sysselsättning är olika faktorer som påverkar ungdomars brottsliga utveckling. Det som avgör huruvida ungdomar innefattar ett brottsligt beteende hör samman med ett antal risk- och skyddsfaktorer som förekommer i de olika livsområdena (BRÅ 2009:8). Att ungdomar begår brott kan delvis bero på att individen under tidig ålder redan upplever sitt liv som orättvist. Ungdomar som begår brott är enligt forskning uppväxta i hem där det finns stor brist på resurser. Detta tar sig uttryck på olika sätt, bland annat genom ekonomiska förutsättningar, familjeförhållanden, välbefinnandet och sociala problem. Omvärldens reaktion på individens brottsliga handlingar kan försvaga individens möjligheter i livet (Nilsson & Estrada 2009:4). De yttre faktorerna är bland de

största riskfaktorerna som fungerar som ett startskott för att värvas till ett nätverk där kriminalitet är högt prioriterat, vilket oftast medför att individer begår brott. Genom att bryta kontakten med andra kriminella individer elimineras en yttre faktor som kan leda till att individen upphör med det brottsliga beteendet (Socialstyrelsen 2012:36). Nilsson (2002) redogör för olika faktorer som kännetecknar återfall av brott hos olika individer. Det finns en stark koppling mellan brottslighet och resurser, exempelvis arbete, bostad och sociala relationer. Brist på dessa resurser leder oftast till återfall av brott. En viktig faktor som påverkar individens chanser till att stärka de bristfälliga resurserna som existerar, försvagas på grund av fängelsestraff. Att det brister i individens ekonomi, arbete, familjesituation och sociala relationer är anledningen till att de flesta återfaller i brott under upphörandeprocessen (Nilsson 2002:136). En skyddsfaktor som har visat sig vara betydelsefull för kriminella som vill ta sig ur brottsbanan är att de har ett starkt socialt band till individer som inte är kriminella. Dessa personer kan bland annat vara, socialarbetare, familj och vänner. Detta medför att individens vilja och motivation stärks under upphörandet av brott. Ett avgörande krav för att upphöra med brott är att ändra sina värderingar och förändra den kriminella identitet som man tidigare erhållit. Under upphörandeprocessen har dessa faktorer möjliggjort upphörandet av brott (Ryden-Lodi 2005:29).

2.1 Begreppsförklaring

Återfallskriminalitet innebär att en individs brottsliga beteende inte upphör.

De individer som återfaller i brott har tidigare varit åtalade för brott enligt statistik. Inom återfallskriminalitet görs ingen särskiljning på olika brott. Statistiken påvisar även att en individ återfaller i brott efter första domen, dock minskar risken för återfall med stigande ålder (Ekström 2004:6-7).

Med *upphörandeprocess* menas att individens motivation får denne att avstå från kriminella handlingar under en lång och verksam process. När det talas om upphörande av brott i denna studie menas det att en individ upphör helt från att begå ett brott. I denna studie kommer fokus ligga på händelser i livet som fått individer att upphöra med brott och hur de lyckats vidmakthålla en icke-kriminell livsstil.

Brott- enligt Thomas Ekbom, Gunnar Engström och Birgitta Göransson (2006) betraktas brott som ett avvikande normbeteende. Det finns olika grader av brott och dessa grader avgörs i sin tur av lagstiftningen som råder i samhället (Ekbom, Engström & Göransson

2006:15). Brott existerar inte om det inte finns en lag som beskriver vad en kriminell handling är och vad den är straffbelagd med, detta kallas för legalitetsprincipen. Definitionen av brott är inte ständig och kan ändras. Detta medför att en handling som varit straffbelagd kan ändras och därmed avkriminaliseras. En handling som tidigare varit legal kan komma att straffbeläggas (Sarnecki 2003:19).

1 § Brott är en gärning som är beskriven i denna balk eller i annan lag eller författning och för vilken straff som sägs nedan är föreskrivet. Lag (1994:458). (Brottsbalken).

3. TEORI

Nedan följer en redogörelse för de teoretiska utgångspunkter som studien utgår ifrån. *Sociala band, självkontroll* och *upphörandeprocess* är de tre utgångspunkter som bidrar till en ökad förståelse av det insamlade data. Dessa teorier förklarar förändringar som sker i brottlighet, bland annat varför unga män begår brott, återfaller i brott och vad som leder till upphörandet av brott.

3.1 Sociala band

Travis Hirschi (1969) är en av de kända kriminologer som utvecklat bland annat teorin om sociala band. Denna teori redogör för olika sociala band som förklarar olika relationer mellan individer, grupper och sociala institutioner. Genom social integration kommer individer att uppleva starka band till samhället vilket i sin tur kan resultera till att individer följer de rådande samhällsnormer. Det vill säga om det brister hos en individs sociala band ges individen frihet att genomföra handlingar baserat på den egna individens intresse, oavsett om individen följer lagar och regler. Ju starkare band en individ har till människor som är vedertagna i samhället, desto mindre risk för att begå brott. Travis Hirschi har i sin teori kommit fram till att brott är en följd till svaga sociala band. Därmed redogör han för fyra olika delar, anknytning, åtagande, delaktighet och övertygelse (Hirschi 1996:16).

Enligt Hirschi är *anknytning* en psykologisk förbindelse till andra människor, grupper och aktiviteter. Det handlar även om hur mottagliga individer är för andra människors föreställningar. Med andra ord innebär anknytning att de finns starka emotionella band mellan människor, det kan till exempel vara anknytning till familj, vänner och arbetskamrater (Hirschi 1996:17–19). Däremot handlar *åtaganden* om vilka investeringar en individ gör i samhället. Detta innebär att en individ spenderar tid, pengar och energi för att åstadkomma

deras mål i livet. Om en individ därmed upplever tankar om att begå brott måste individen överväga de konsekvenser som det avvikande beteendet medför. Med detta menar Hirschi att människor riskerar att förlora sina förmåner om de begår brott. Om en individ ständigt är aktiv i legitimerade aktiviteter såsom skola, jobb och fritidssysselsättning minskar risken för att begå brott, det vill säga på grund av tidsbrist försvåras individens tillfällen att begå brott. Det är detta Hirschi kallar för *delaktighet* (Hirschi 1996:21–23). Det allra sista men även viktigaste bandet är *övertygelse* som belyser vikten av individens moraliska uppfattningar om rättssystemet. Denna del behandlar vilken grad individer bedömer att samhällets lagar, normer och myndigheter är legitima. Det vill säga vikten av att ha en positiv inställning till samhällets uppbyggnad, lagar och regler såväl som en negativ inställning mot brottslighet och skadligt bruk. Ju högre övertygelse en individ har desto större sannolikhet att individen inte begår brott (Hirschi 1996:24–26). De fyra sociala banden förstärker varandra. Detta innebär att ju starkare förbindelse en individ har till det vedertagna samhället, desto större sannolikhet att individen är sluten till de andra banden. Individer som har en stark anknytning till olika stiftelser i samhället är oftast aktiva i olika föreningar och aktiviteter. Det kan exempelvis vara så att en individ investerar tid och energi i skolan för att lyckas få en bra utbildning. Detta kommer i senare skede leda till att individen lyckas etablera sig i arbetsmarknaden och därmed accepterar de rådande samhällsnormerna (Hirschi 1996:31).

Det finns en del kritik som riktats mot teorin om sociala band, bland annat att begreppsdefinitionen av de fyra sociala banden inte tydliggörs men även förhållandet som uppkommer mellan den sociala kontrollen och de sociala banden (Sarnecki 2009:244). Teorin har kritiserats för att det inte framkommer hur dessa band skapats eller hur förändringar i banden sker. Hirschi har inte lyckats förklara varför brott uppstår trots individens starka sociala band. Detta är en anledning till varför Sampson och Laub (2003) vidareutvecklat teorin, dock i ett livsförloppsperspektiv. De sociala banden tillämpar både informell och formell social kontroll som tar uttryck i olika faser under livsförloppet. Detta innebär att olika riktningar i livet kan leda till vändpunkter som ändrar individens riktningar. Genom detta kommer individens stabilitet och utveckling kunna tydliggöra både uppkomsten och upphörandet av brott. Sampson och Laub (2003) använder sig av begreppet vändpunkter för att förklara förändringar som sker i brottslighet som i sin tur leder till upphörandet av brott. Enligt dem är individens brottsbenägenhet föränderlig. Därmed är det viktigt att förstå livshändelser som sker under individens livstid, detta för att förstå upphörandet av det brottsliga beteendet. Giftermål, bostad, arbete och barn är olika livshändelser som Sampson

och Laub kallar för vändpunkter. Dessa vändpunkter hjälper individen att lämna det förflutna genom att det sker en ständig förändring i individens liv, vilket innebär att vändpunkter kan vara en påverkad faktor till upphörandet av brott (Sampson & Laub 2003:41–43).

Självkontroll och sociala band är två kontrollteorier som oftast används till forskning som berör kriminalitet. Detta på grund av alla människor kan begå brott, de som skiljer sig åt är huruvida en individ begår brott eller inte beror på graden av självkontroll och styrkan hos de sociala banden individen har i sin omgivning. På detta sätt är teorierna sammankopplade. Detta innebär att de individens sociala band och självkontroll måste samspela för bästa möjliga resultat, som i detta fall innebär att riskerna för ett brottsligt beteende minskar. De sociala banden och vändpunkter som nämnts bör kombineras med hjälp av individens självkontroll, därför denna dimension är väldigt viktig vid upphörandet av brott och bör därmed belysas.

3.2 Självkontroll

Självkontrollsteorin har utvecklats av två kriminologer, Gottfredson & Hirschi (1990). Denna teori anser dessa kriminologer vara en brottsteori som innefattar brottslighet i olika former. De menar att de finns en skillnad i människors tendens och behov av att begå brott som klargörs utifrån en individuell självkontroll hos en person. Självkontrollsteorin handlar om att individer inte har rutinerats i sin självkontroll, en individ som begår ett misstag och inte får sin handling tillrättavisd löper större risk att begå brott.

“It is meant to explain all crime, at all times, and, for that matter, many forms of behavior that are not sanctioned by the state.” (Gottfredson & Hirschi, 1990:117).

Citatet är direkt taget från Gottfredson och Hirschis som förklarar vad de menar med självkontrollsteorin. Teorin går ut på att klargöra brott och andra handlingar som inte är lagliga enligt staten. Kriminologernas främsta syfte med detta är att förklara att individens självkontroll är den viktigaste och avgörande faktorn om en individ begår brott eller inte (Gottfredson & Hirschi, 1990). Grunden i dessa föreställningar bildas av anknytningen mellan låg självkontroll och hög brottsbenägenhet. Sarnecki (2009) menar att självkontrollsteorin ska ha ett syfte att förklara motiven till ett brottsligt beteende, dock lyckas teorin inte förklara innebörden på grund av att det finns en stor skillnad bland olika

brott. Den beroende variabeln är brottslighet och den oberoende variabeln är självkontroll, vilket leder till en svårighet att urskilja vilken variabel som påverkar den andra (Sarnecki 2009:245). Det är detta teorin även kritiserats för. Kriminologerna förklarar låg självkontroll hos en individ som olika egenskaper av bland annat okänslig, kortsiktig, livlig och risktagande. Detta medför att en individ med dessa egenskaper kommer med stor sannolikhet följa en kriminell livsstil, det vill säga ett liv som utgörs av kriminella handlingar. Individer med sådana egenskaper har svårt att förutspå eller tänka igenom en kriminell handlings konsekvens. Upphovet av en låg självkänsla hos en individ kan bero på olika faktorer. En huvudorsak anses vara en bristfällighet hos individens uppfostran och andra omständigheter i individens uppväxtförhållanden. Enligt Gottfredson och Hirschi (1990) är sannolikheten större att hamna i ett brottsligt beteende om individer får en bristfällig uppfostran och bor i en instabil miljö, i jämförelse med individer som får en tydlig uppfostran med lagar och normer som råder i samhället. Ett exempel på detta är om individens uppväxtmiljö varit omringad av en eller flera kriminella, där exempelvis föräldrarna har missbruksproblem eller saknar arbete under en lång period. Dock menar inte kriminologerna att låg självkontroll är en medfödd egenskap, utan att den kan utvecklas om en individ haft dåliga uppväxtförhållanden. Hög självkontroll innebär däremot att individer kan förutse långsiktiga men även negativa konsekvenser om individen begår brott. En individ med hög självkontroll associerar de negativa konsekvenserna med smärta. Detta leder till att personer inte kommer begå brott i samma utsträckning som en individ med låg självkontroll som inte kan förutse konsekvenserna av smärta (Gottfredson & Hirschi 1990).

Vi har tänkt använda dessa teorier för att analysera de unga männens upphörande av brott. Vi skall analysera individens självkontroll, hur de sociala banden omkring relationerna och vilken påverkan det haft på de unga männen vid upphörandet av brott.

3.3 Upphörandeprocess

Laub och Sampsons (2003) redogör för olika faktorer som förklarar hur upphörandeprocessen ser ut. Bland annat lyfter de fram förändringar som sker i identiteten och åldrandet bör ses som en förklaring till upphörandet av brott. De tydliggör även skillnaden mellan att sluta begå brott och upphörandeprocessen. Det finns många faktorer som påverkar upphörandet av brott och därmed bör det ses som en process. Dock kan dessa faktorer inte säkerställa att en individ upphör med ett brottsligt beteende. Under upphörandeprocessen är individen i behov av hjälp av andra och sin egen motivation.

Upphörandeprocessen består av två faser, det primära och sekundära upphörandet. Det primära upphörandet rör sig om att en individ ska upphöra med brottsliga handlingar. Det kan handla om en individ som faller tillbaka i sina brottsliga handlingar, eller en individ som endast begått ett brott och gör därmed inte om det. Den primära fasen kan enbart orsakas av social kontroll från individens omgivning. Det sekundära upphörandet rör sig om individens medvetna val av att upphöra med brott. Detta innebär att individen måste genomgå en långvarig process, bland annat krävs det att individens identitet övergår till ett ickekriminellt beteende. De förändringarna i individens sociala omgivning och vändpunkter kan vara avgörande för en individ att hamna i den andra fasen, det vill säga det sekundära upphörandet. Dock handlar det inte enbart om de yttre förändringar utan inre förändringar är minst lika viktiga. Detta innebär att individen ständigt ställs för aktiva val och det är genom individens egen motivation och vilja en förändring kan ske. Upphörandeprocessen påverkas av både den första och andra fasen. Detta innebär att faserna är beroende av varandra då aktörskap och social kontroll samverkar. Till följd av det kommer individer aldrig uppnå ett långvarigt upphörande av brott om inte både faserna är aktuella (Laub & Sampson 2001, Maruna & Farall 2003, Maruna et al 2004).

4. TIDIGARE FORSKNING

Under denna rubrik introduceras ett sammandrag av tidigare forskning som har en förbindelse till studiens syfte. Nedan följer en redogörelse för olika studier som belyser olika faktorer för upphörandet av brott. Det framkommer att individer har olika förutsättningar som i sin tur påverkar upphörandet av det brottsliga beteendet.

4.1 Upphörandet av brott

Ryden-Lodi (2008) konstaterar att ett antal faktorer påverkar upphörandet av brott. Individen främjas genom att vara involverad i lönande sysselsättning, till exempel genom arbete. Den andra viktiga faktorn är individens omgivning, det vill säga att ha ett hjälpsamt socialt nätverk. En god och nära anknytning till både familj och vänner är avgörande faktorer vid upphörande av brott, dock är det viktigt att dessa människor inte tillämpar ett kriminellt beteende. Likt teorin om sociala band påvisar även tidigare forskning att anknytning är en betydelsefull faktor vid upphörandet av brott. Individens egen motivation och vilja till att förändras har en påverkan vid upphörandet av brott. Oftast får individen nog av den kriminella livsstilen och den kriminella identiteten försvagas, vilket medför till förändringar hos individens föreställningar (Rydén-Lodi 2008:64). Detta går även att koppla till Chylickis

(1992) forskning som konstaterar att ungdomars sociala omgivning som består av icke kriminella individer är en viktig faktor vid upphörandet av brott. Varför brott utövas och åtgärdas kan således förstås genom självkontrollsteorin som påstår att kriminella som beslutar sig för att inte umgås med andra kriminella, tenderar att upphöra med det brottsliga beteendet. Forskningen tyder även på att individens goda vuxenrelationer under barndomen skapar gynnsammare förutsättningar för ett liv utan kriminellt beteende. Han nämner även att ju äldre individen blir desto större sannolikhet för att upphöra med brott (Chylicki 1992:47). Individer har olika förutsättningar och upplever olika hinder, vilket medför begränsningar för individens livschanser. Detta innebär att uppväxtförhållanden är viktiga för individens kriminella livsstil, dock konstaterar Estrada och Nilson (2009) att upplevelser och erfarenheter under vuxenlivet är avgörande för individens val att undvika den kriminella livsstilen. Under människors livstid går man igenom olika skeenden, omständigheter och vändpunkter som oftast leder till en positiv riktning från den kriminella livsstilen. Det finns olika vändpunkter som påverkar den positiva riktningen, bland annat arbete, giftermål och fängelsestraff (Nilsson & Estrada 2009:5). Lalander (2009) poängterar att samhället har en betydelsefull roll för individen att avvänja en kriminell livsstil. Med detta menar Lalander att samhället gör det svårare för individer att ta sig ur det brottsliga beteendet, exempelvis genom att nekas arbete till följd av tidigare belastningsregister. En del individer saknar en vidareutbildning vilket minskar möjligheter till arbete. Till följd av detta blir det allt svårare för individen att ta sig ur den kriminella livsstilen, med andra ord kvarhålls individen i sina gamla vanor (Lalander 2009:261).

4.2 Riskfaktorer

Erling och Hwang (2001) redogör för tre självdeklarationsundersökningar som genomförts under åren 1995, 1997 och 1999 av brottsförebyggande rådet. Med hjälp av dessa undersökningar kunde man rapportera för hur utvecklingen av specificerade, personliga och sociala faktorer ökar chansen för bland annat brottsligt beteende. Dessa samverkande faktorer kan kallas för riskfaktorer och utvecklar ett kriminellt beteende i form av brottsliga handlingar (Erling & Hwang 2001:165–166). Ett brottsligt beteende kan utvecklas hos individer som har hyperaktivitet och uppmärksamhetsproblem. Dessa problem kan antingen vara sociala eller biologiska. Följderna av dessa riskfaktorer leder till koncentrationssvårigheter hos individen, vilket medför till inlärningssvårigheter. Ungdomar som är påverkade av dessa riskfaktorer kan inte sitta still regelbundet, sådana ungdomar kan man ofta hitta i skolor. Den bristande förmågan att planera medför till svårighetsproblem i

inlärningsprocessen som hör till de personliga och individuella riskfaktorerna. Utvecklingen av ett brottsligt beteende kännetecknas av bland annat livlighet, kort stubin, aggressivitet och självkontrollsvårigheter. Egenskapen kort temperament kan vara nyckeln till brottsligt beteende hos en individ, detta medför att en individ som får sin vilja genom omedelbar verkan, leder till problematiska utbrott. En annan riskfaktor är problematiken som uppkommer vid tolkning av social interaktion (Erling & Hwang 2001:166).

Bergström (2012) redogör för en studie om adopterade barn som fått lämna sina biologiska föräldrar. Barns individuella temperament och uppträdanden hade en anknytning till utvecklingen av kriminalitet. Social segregation, ekonomiska klyftor och orättvisa kan vara exempel på ovanstående riskfaktorer. Denna studie påvisar att de ovanstående riskfaktorerna har samband till brottslighet. Författarna tyder på att dessa riskfaktorer har ett direkt samband till brottslighet, där man hittat ett samband mellan brottslighet och hög drog konsumtion. Även i Andrews och Bontas studie finner man detta samband. Grupptillhörighet belyses under studien där forskarna i senare skede drog slutsatsen att denna riskfaktor är den allra högsta till ungdomsbrottslighet, där riskfaktorerna umgängeskrets, samhällsklass och hemort har ett klart samband till ungdomsbrottslighet (Bergström 2012). Forskarna har inte kunnat koppla någon specifik riskfaktor till utvecklingen av brottsligheten, dock kunde man finna att sannolikheten till att individer utvecklar ett brottsligt beteende beror på hur många olika riskfaktorer som samverkar med varandra (Erling & Hwang, 2001:169–171). Detta går även att koppla till en studie som genomförts av Ring år 1999 där avsikten var att begripa förbindelsen mellan brottsbelastning, och en del faktorer som påverkar unga mäns benägenhet att begå brott. Genom ungdomarnas svar lyckades man sammanställa och redogöra för vilka riskfaktorer som förser ett brottsligt beteende (Estrada & Flyghed 2007:101–102). I studien som genomförts utgår Ring från teorin sociala band. Denna teori belyser vikten av att ta reda på vad som förhindrar ungdomar från att begå brott och inte de faktorer som gynnar ett brottsligt handlingsätt. Det man utgår ifrån är social kontroll som upptas mellan individen och samhället där man även valt att lyfta fram fyra begrepp som minskar brottsbenägenheten (Estrada & Flyghed 2007:102). Resultatet från studien påvisar att en stark anknytning till familj, vänner och en sysselsättning som exempelvis jobb och minskar risken för att begå brott. Deras övertygelse om vikten att följa samhällets lagar och regler påvisar att ungdomars brottsliga beteende minskar (Estrada & Flyghed 2007:125–126).

4.3 Skyddsfaktorer

Det är svårt att upphöra med brott om det finns riskfaktorer. King (2013) kom fram till att skyddsfaktorer kan påbörja upphörandeprocessen, dock krävs individens egen vilja och mognad för att upphöra med brott. Studien visar även på att kriminella var tvungna att omskapa sina identiteter, det vill säga från en kriminell till en icke kriminell identitet. Detta sker genom en social förändring. Burnett (2004) finner likande resultat i sin forskning. Resultatet tyder på att individer fortsätter att undvika risksituationer även efter upphörandeprocessen. Individer som återfaller i kriminalitet har oftast mindre motivation och en oordnad livssituation. Detta kan vara negativa relationer som hindrar individen att lämna den kriminella livsstilen. Individer som anser sig vara icke kriminella kan identifiera vissa situationer som skulle resultera till ett återfall. Upphörandet av brott påverkas av skyddsfaktorer, dock krävs ett omskapande av individens identitet samt egen vilja. Detta bekräftas med hjälp av upphörandeprocessen som påvisar att förändringar som sker hos individens identitet ses som en förklaring till upphörandet av brott. Veysey et al (2013) finner liknande resultat där yttre faktorer är betydelsefulla för upphörandet av brott. De yttre faktorerna utlöser den individuella motivationen då de ställs inför bland annat avskräckande situationer, stöd från hens sociala omgivning och barn. King (2013) bekräftar detta i sin studie, att de flesta upphör med brott på grund av yttre faktorer som sysselsättning och giftermål, dock måste de yttre faktorerna kombineras med individens mognad och vilja. Denna forskning går att koppla till det teoretiska perspektivet om upphörandeprocessen som visar på att upphörandet är en process som sker i samspel med yttre och inre faktorer. Detta innebär att både yttre och inre faktorer måste vara aktuella för att uppnå ett långvarigt upphörande av brott (Sampson & Laub 2003).

5. METOD

En lämplig metod för denna studie är intervjuer eftersom intervjupersoner får tillfället att berätta om sina händelser under sin kriminella livstid. Därmed kommer denna studie utgå från intervjuer med fyra unga, före detta kriminella män. Med hjälp av den kvalitativa forskningsmetoden är vår förhoppning att uppnå en bredare kunskap om de bakomliggande faktorerna till informanternas kriminella livsstil (Ahrne & Svensson 2011:10). Vår studie utgår från den hermeneutiska tolkningsmetoden. Det som kännetecknar den hermeneutiska utgångspunkten är i synnerhet att begripa och förstå ett fenomen, enligt Lincoln (2008). Den hermeneutiska tolkningsmetoden utgår från att man skapar förståelser för olika händelser som kan tolkas olika av olika personer. Därmed lyckas man skapa en djupare förståelse om

fenomenet med hjälp av informanternas erfarenheter (Saukko 2008:458). Med hjälp av den så kallade hermeneutiska cirkelmetoden kan fördomar övervinnas och uppnå djupare förståelse. Det handlar om ett växelspel mellan teori och praktik, förförståelse och upplevelser, men även mellan en del och helhet, som i sin tur medför till att förförståelse förändras från förutfattade meningar till kännedom om kunskap. Helheten kan förstås främst av en uppdelning av helheten i skilda delar (Saukko 2008:459).

5.1 Tillvägagångssätt

När ämnesområdet valts genomfördes en litteraturstudie för att bland annat ta reda på tidigare forskning inom ämnesområdet. Libris och Google Scholar var de två databaser som använts för att hitta vetenskapliga artiklar, böcker och rapporter. Det var utifrån dessa som vi lyckats formulera en forskningsfråga samt en problemformulering. Uppslagsorden bestod framförallt av begreppen brottslighet, ungdomsbrottslighet, kriminalitet och upphörandeprocessen.

Därefter fortsatte forskningsprocessen genom att vi tog kontakt med en före detta kriminell, som vi tidigare haft kontakt med. Han hänvisade oss till ett antal individer som ansågs vara lämpliga för vår studie. Detta kallas för snöbollsurval som innebär att informanten hänvisar oss till fler informanter. Därefter var vår uppgift att kontakta informanterna som vi hänvisades till. Snöbollsurval ger möjlighet för att snabbt utöka antalet informanter.

Dessutom är snöbollsurval en bra metod när det gäller att hitta informanter som på andra sätt kan vara svåra att hitta, detta på grund av känsliga ämnen såsom brottsligt och kriminalitet. Nackdelen med snöbollsurval är att endast informanter från ett specifikt nätverk används i undersökningen (Aspers 2011:95). Vi har avsatt två krav för att medverka som informant i denna studie. Dessa krav är följande; informanterna skall ha begått brott mellan åldern 13-30 år och blivit dömda till fängelsestraff minst tre år. De kontaktades via telefon, där vi förmedlade en allmän beskrivning om studiens syfte, samt de fyra etiska hänsynstaganden. Två intervjuer genomfördes via telefon och de två övriga via direkt intervjuer. Tid och plats bestämdes under samtalets gång. Intervjuerna utfördes enskilt med varje informant och varade i cirka en timme, dock varade den första intervjun i två timmar. Intervjusamtalen är viktiga att spela in för att få en återblick på informanternas korrekta ord (Dalen 2008:64).

Vi utgick från semistrukturerade intervjuer eftersom det bidrar till bättre uppbyggnad, bland annat genom att diskussioner utvecklas genom följdfrågor vilket även bidrar till högre validitet. Avsikten med intervjuerna är att få individens verklighetsuppfattning, därmed vill man att individen ska berätta i så stor omsträckning som möjligt om sina upplevelser utan att

kontrolleras av intervjuaren. Semistrukturerade intervjuer används oftast inom kvalitativ metod, detta innebär att intervjuerna utgår från olika frågeområden och inte precisa frågor. Detta medför att samtalet sker naturligt, och att informanten i en viss omfattning styr i vilken ordning olika saker lyfts fram (Fejes, Thornberg, 2009:231).

5.2 Bearbetning av material

Transkriberingen genomfördes direkt efter intervjuerna vilket förenklade processen genom att koppla inspelningen med observationer som genomförts under intervjun samt för att garantera ett korrekt citat utan avvikelser. För att åstadkomma en hög validitet återkopplades studiens olika processer, exempelvis intervjuer till studiens syfte vilket medför att studien behåller det eftersökta syftet. För att uppfylla en god validitet behöver studiens material insamlas på ett trovärdig och korrekt sätt (Dalen 2008:114). Inspelningar användes för att undvika att missa viktig information då möjligheten att gå igenom inspelningen leder till högre trovärdighet. Direkt efter intervjuerna genomförts börjar bearbetningen av det insamlade materialet (Dalen 2008:74). Forskaren bör tematisera materiellt det vill säga kategorisera det insamlade materialet under olika teman, dock är det viktigt att välja ut teman som är relevanta för problemställningen. Under bearbetningen av materialet uppstod en del likheter och skillnader mellan informanternas intervjuer. Dessa likheter och skillnader resulterade till olika teman. Studiens två teman, *vändpunkter* och *sysselsättning* skapades med hjälp av materialet medan de övriga två, *egen vilja & mognad* och *social omgivning* skapades med hjälp utav teorierna. Tematisering av materialet bidrar till en mer djupgående förståelse genom att tolka materialet utifrån teoretiska utgångspunkter (Dalen 2008:84).

5.3 Etiska hänsynstagande

Som forskare är det viktigt att förhålla sig till fyra etiska riktlinjer, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Avsikten med att utgå från dessa riktlinjer är att ta hänsyn och skapa ett skydd som värnar om informanternas integritet (Vetenskapsrådet 2002). Konfidentialitetskravet innebär att alla informanter skall tillförsäkras konfidentialitet, det vill säga att informanternas information och personuppgifter som lämnats under intervjun skall förbli sekretessbelagda. Med andra ord ska informanterna tillförsäkras anonymitet (Vetenskapsrådet 2002:12). Informanternas identitet har i denna studie skyddats genom att använda sig av fiktiva namn, samt att andra personuppgifter som har en sammankoppling till deras identitet tagits bort. Detta innebär att vi uppfyller konfidentiellt och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002:14). Det är forskarens skyldighet att underrätta informanterna om syftet med studien, vilka metoder som skall användas och hur det

insamlade materialet skall användas. Informanterna måste framförallt informeras om de villkor som gäller för deras deltagande, samt att de ska bli informerade om att deltagandet är frivilligt och att de kan avbryta sin medverkan när de känner för det. Som informant har man rätt att bestämma om hur länge, och på vilka villkor de skall delta. Som forskare ska man endast fullfölja forskningen om informanterna frivilligt samtycker till deltagandet i studien (Vetenskapsrådet 2002:7–10). Vid första kontakten med informanterna, det vill säga under intervjuerna har de informerats om att deltagandet är frivilligt och att intervjuernas transkriptioner raderas direkt efter uppsatsskrivandet. På detta sätt kommer även informations och samtyckeskravet uppfyllas.

6. RESULTAT & ANALYS

Nedan redogörs det empiriska materialet som framkommit av fyra olika informanter, både via telefon och direkt intervjuer. Avsnittet inleds med en presentation av informanterna. Därefter analyseras resultatet med hjälp av tidigare forskning samt de tre teoretiska utgångspunkterna: sociala band, självkontroll och upphörandeprocessen. Våra teman är *vändpunkter, egen vilja & mognad, social omgivning* och *sysselsättning*.

6.1 Kort presentation av informanterna

Samtliga informanter är uppväxta i olika stockholmsförorter. Alla informanter började begå brott omkring 13-18 års ålder och slutade begå brott omkring 23-28 års ålder. Idag har de fyra männen tagit sig ur den kriminella livsstilen. Observera att samtliga informanter även suttit i fängelset i minst 3 år.

”Petrus” är 27 år, han började begå brott i 15 års ålder. Under sin kriminella livsstil begick han olika brott bland annat, stöld, narkotikabrott och grov misshandel. Han upphörde med den brottsliga verksamheten för cirka tre år sedan.

”Simon” är 30 år, han började begå brott redan när han var 13 år. Han slutade begå brott vid 24 års ålder. Under sin period som kriminell var han involverad i olika brottsliga kontexter, exempelvis narkotikabrott, rån och misshandel.

”Daniel” upphörde med det brottsliga beteendet när han var 26 år. Han började begå brott när han var 15 år gammal. Även han begick olika brott bland annat bedrägeri, olaga hot, och rån. Daniel är i nu läget 32 år gammal.

”Michael” är 35 år, upphörde med brott när polisen tillslut tog fast honom för grovt narkotikabrott. Michael började begå brott redan vid 17 års åldern. Han vart dömd till tolv års fängelsestraff, frigavs dock efter åtta år.

6.2 Vändpunkter

De unga männen upphör med brott på grund av olika händelser som sker i deras liv. Dessa händelser kallas för vändpunkter. De flesta vändpunkter är personliga och känsliga händelser som varit avskräckande, detta var motivet till att männen börjat fundera på upphörandet av brott (Sampson & Laub 2003). De personliga och känsliga handlingarna kunde exempelvis vara att den kriminella mannen orsakat skada gentemot en familjemedlem, en avskräckande händelse kunde vara en ”nära döden” upplevelse. Informanterna talade om att de haft dåligt samvete för att de inte behandlat närstående på ett bra sätt, exempelvis deras egna barn. En individ som har insett vilka misstag som skett, och därmed upphört med den kriminella livsstilen har uppnått en hög grad av mognad och egen vilja, som kan ha påverkats av avskräckande händelser.

Jag var den som tog hand om pengarna, vissa råkade väldigt illa till, ja man ångrar mycket. Speciellt när vissa barn såg att deras pappa hade blivit slagen. Jag har fortfarande dåligt samvete (...) Simon

Den sociala omgivningen kan leda till att den kriminella får en förståelse av vilka konsekvenser brott har på den kriminellas relationskrets. Den kriminella börjar föreställa sig olika situationer, där oskyldiga personer inom den kriminellas omgivning kan bli skadade eller påverkade, enbart på grund av männens handlingar. Enligt Ryden-Lodi (2008) och Chylickis (1992) är den kriminellas relation till både vänner och familj, som inte tillämpar ett kriminellt beteende avgörande när den kriminella vill upphöra med det brottsliga beteende. Simon påstod att när missbruket var som värst var det svårast för honom att ta sig ur den kriminella banan. Det var efter den hemska händelsen som Simon insåg att det var dags att ta ett första steg mot en icke kriminell livsstil. Simon menar att man behöver en ”väckarklocka” för att förstå och inse hur allvarlig situationen är, vilket oftast leder till att man försöker ge upp sin kriminella livsstil.

Jag tuppade av och visste inte när jag vaknade, som tur var så hade jag en polare med mig. Då förstod jag hur långt det hade gått med drogandet. Jag började tänka på min dotter... skulle jag inte få se henne som stor och vuxen? Simon.

Drogmissbruk är oftast direkt relaterat till kriminalitet, vilket leder till att de som upphör med brott även upphör med drogmissbruk. De droger som brukades av männen påverkade både deras hälsa och sinne. Informanterna har även upplevt avskräckande händelser i samband med narkotikamissbruk vilket medfört till upphörandet av brott. Simon berättar att hans första vändpunkt var när han började hosta blod. Det var då han insåg att det var dags att sluta begå brott. Den unga mannen berättar att så länge han hade ett drogmissbruk skulle han inte kunna begränsa sig och avstå från kriminella handlingar. Det informanten säger kan även kopplas till Bergströms (2012) studie, författaren menar att det finns ett samband mellan brottslighet och en hög drogkonsumtion.

Jag visste att jag aldrig skulle kunna sluta begå brott förrän den dagen kommer då jag slutar upp med missbruket. Jag kan fortfarande inte fatta att jag klarade det, jag av alla! Petrus

Även detta citat bekräftar att brott är relaterat till drogmissbruk, som nämnts i ovanstående citat. Männen begår brott för att få tillgång till droger, exempelvis rånar de för att få tillgång till pengar. Med detta menas att upphörandet av brott leder till ett upphörande av drogmissbruk (Bergström 2012). De unga männen hade det värst innan upphörandet av brott, detta fick dem att få en instinkt om hur vardagen såg ut, att det inte var någon hållbar livsstil. Informanterna stod utan bostad, pengar, mat, sysselsättning, i form av arbete och i många fall hade dem förlorat några/någon familjemedlem. Detta omfattade en dålig hälsa för de unga männen, vilket medfört till upprepning och ökning av brott, exempelvis rån för att tillfredsställa sina behov i form av droger, mat och boende. Resultatet från Estrada och Flygheds studie (2007) påvisar att en stark anknytning till vänner, familj och andra bekanta utanför den kriminella kretsen minskar sannolikheten för kriminalitet. Om Simon hade haft en familj som stöttat honom eller haft ett stadigt jobb för att kunna tillfredsställa sina behov i form av lön (Estrada & Flyghed 2007:125–126).

Så fort jag visste att jag inte hade någon jag kunde luta mig tillbaka till så var jag tvungen att begå fler brott för att tillfredsställa mina behov. Jag hade ju inte råd med något, men när jag började med missbruket då kändes det som att det inte hade något slut. Det hände flera gånger att jag hamnade på sjukhuset. Men vad kunde jag göra jag ville inte tänka på något annat, jag mådde bara dåligt. Jag kände mig helt övergiven. Simon

Det är inte alltid en negativ händelse som får en individ att upphöra med brott. En positiv händelse i en individs liv kan väcka inre känslor av glädje, hopp och insikt om den aktuella livsstilen. När Michael fick reda på att hans fru var gravid hade han precis bestämt sig för att dottern skulle vara hans vändpunkt. Under samma period fick han dock reda på att han skulle missa sin dotters uppväxt, då han skulle avtjäna sitt fängelsestraff med 12 år. Mannen vart

väldigt berörd och ledsen men förklarade att han såg detta som en chans att lämna all kriminalitet bakom sig och sedan lägga all fokus på sin dotter. Michael menar att han själv haft en jobbig uppväxt, han fick aldrig någon uppmärksamhet av sina föräldrar i jämförelse med andra barn, i och med det vill han inte att hans egen dotter skall gå igenom samma uppväxt. Erling & Hwang (2001:165–166) bekräftar detta och menar att barn med uppmärksamhetsproblem löper i större sannolikhet högre risk av brottslighet i jämförelse med barn som inte haft liknande problem. Michael berättar att han i flera år lyckats dölja för sin fru att han var bland de största ”knarklangarna” i Sverige. Michaels fru trodde inte polisen och blev ytters chockad.

Den dagen min fru visade mig bilden som hon fick från sjukhuset kunde jag inte tro mina ögon jag trodde att hon skämtade. Men det var då jag förstod vad jag hade framför mig, ett liv utan kriminalitet. Det värsta utav allt var att min fru inte visste vad jag höll på med förens polisen berättade allt. Det var det värsta jag varit med om... Den första tanken jag fick var att hon och min dotter förtjänar ett bättre liv. Michael

Michael fick ett jobberbjudande i en ungdomsorganisation som tillhör en religiös organisation där han föreläste om sitt ”gamla” liv och började jobba med ungdomar. Detta skedde efter att han avtjänat sitt straff, denna man hade även startat flera religiösa grupper redan på fängelset där han skapade en lugn och trygg stämning. Michaels främsta vändpunkt var religion, det var detta som fick honom att förstå att han inte lever upp till den rätta livsstilen. Förutom religion och familj som var Michaels vändpunkter har arbetet i organisationen hjälpt honom att upprätthålla den icke kriminella livsstilen. Veysey et al (2013) menar att arbete minskar risken för kriminalitet. Dock är det sällan en individ upphör med brott om det inte finns en inre motivation hos individen (King 2013).

Allt började med att en polis som var religiös sa: ”vänd dig om” och jag vände mig om men jag fann ingenting. Polisen hade sagt det flera gånger, jag trodde han var dum eller något. När jag satt på häktet gav han mig en bibel och sa ”vänd dig om”. Det var då det slog mig, han menade att jag skulle sluta med all brott och vända mig till Gud. Detta hände innan jag blev häktad, då de inte hade tillräckligt med bevis på allt jag gjorde. Jag är idag väldigt tacksam för jobbet jag har fått och som jag älskar, utan jobbet vet jag inte hur länge jag skulle kunna upprätthålla en normal livsstil. Michael

Simon lyckades upphöra med brott på grund av hans upphörande av missbruk. Hans vändpunkt var relaterad till sociala band, han kände att han hade ansvar över sin dotter. Simon beskrev sitt liv som mer fridfullt och normalt vilket medfört till att han fått en bättre relation till sin familj, men framförallt till sin dotter som idag är elva år gammal. Nedanstående citat kan förknippas med Travis Hirschis slutsats i teorin om sociala band, att

brott utvecklas på grund av svaga sociala band. Nedanstående citat påvisar att den slutsats som Hirschi (1996) kom fram till i sin teori kan tillämpas på den unga mannens upplevelser.

Från dagen jag blivit frigiven, fått jobb och bor tillsammans med min fru och dotter har jag upplevt de bästa dagarna i mitt liv. Jag skall försöka ta igen alla år som min dotter fått leva utan mig, jag ska ge henne kärlek och lära henne vad som är rätt och fel. För varje minut jag är med henne vill jag bara ha mindre och mindre av mitt gamla liv. Hon ska inte gå i mina gamla fotspår, nej det ska hon absolut inte. Simon

För tre år sedan blev Michael frigiven efter att ha varit en av Sveriges största ledare inom en narkotikaliga. Idag jobbar han och har en stabil ekonomi, han har tillsammans med sin fru bildat en familj och fått ett nytt gynnande socialt nätverk. Michael jobbar i en religiös organisation men även med en grupp ungdomar där han fungerar som ett stöd och hjälper andra att ta sig ur kriminalitet. Vevsey (2013) menar att det är viktigt för en individ att få stöd och hjälp under upphörandeprocessen av andra individer som förstår den kriminellas tankesätt.

Jag blir som en hjälp på traven, jag tror på de, grabbarna behöver någon som tror på de annars kan det bli svårt för de att lämna den kriminella banan. Jag vet själv hur svårt det är, till en början känns det oftast omöjligt men jag tror på dem. Michael

På grund av att Michael jobbar inom en ungdomsorganisation och föreläser om sitt liv har han fått höra de flesta frågor vi ställt honom, men påstår att det alltid dyker upp något nytt från minnet som han inte har pratat om tidigare under sina föreläsningar. Han är väldigt nöjd med sig själv, att han lyckats upprätthålla ett liv utan kriminalitet trots att han bott kvar i sin hemort där han varit en stor ledare för en narkotikaliga. Han tror att det beror på att han avtjänade sitt straff i fängelset och avskärmades ifrån all kriminalitet, men främst var det hans egen vilja och motivation. Han menar att det kan vara bra att flytta från staden man har ett kriminellt nätverk från, eftersom det kan underlätta processen. Michael menar även att man inte skall undfly sina problem utan ta itu med dem. Om en individ inte är tillräckligt stark är sannolikheten stor att falla tillbaka till kriminaliteten oavsett vart man bor. Chylickis (1992) forskning påvisar att en omgivning av icke kriminella är en väsentlig faktor vid upphörandet av brott.

Jag hade all respekt i världen av alla kriminella, men jag visste att det inte var så utanför min kriminella krets. Jag fick välja antingen skulle jag vara sjukt rik och vänta på att åka fast en dag eller leva ett normalt liv med min familj utan att behöva ljuga för min fru, jag älskade ju henne men visste att det skulle bli kaos om jag berättade för henne. Det skulle förstöra vår relation så jag ville strunta i allt och bara börja om på nytt. Det var det värsta utav allt, hon visste ju ingenting, hon trodde jag arbetade som alla andra människor. Michael

Michael fortsätter sedan och förklarar vidare sin process:

Det gick otroligt smidigt för mig om man ska jämföra med andra, jag föll aldrig tillbaka till mitt gamla kriminella liv en enda gång efter att jag lämnade fängelset trots att jag jobbade kvar i min hemort. Men jag har min fru, dotter och jobbet att tacka. Jag tror att jag är en av få som har den turen. Oftast måste många flytta ett par timmar ifrån hemorten för att kunna lämna allt bakom sig. Men det ville inte jag.

Petrus förklarar upphörandet av brott som den svåraste situationen i sitt liv. Han visste vad han ville med hade svårt för att uppfylla sin vilja. Han ville upphöra med all kriminalitet men hade svårigheter med detta. Han valde därför att flytta, och såg detta som den ända möjliga utvägen. Detta bekräftar även vad Michael menar med att vissa individer behöver lämna allt som förknippas med sitt före detta kriminella liv för att gå vidare. Nedanstående citat visar hur Daniel kände sig under sin kriminella livstid:

Varje natt låg jag och grubbla över vilket skit liv jag levde och vad jag skulle göra för att ta mig ur detta. Jag vaknade en dag och bestämde mig för att flytta, moster bodde mellan 3-4 timmar från min gamla hemort och hon hade faktiskt försökt hjälpa mig väldigt länge men jag nekade alltid hennes hjälp. Men jag fick flytta till henne och så småningom hjälpte hon mig skaffa ett jobb, hon hade flera kontakter. Jag var tvungen att bo hos henne då för jag hade ju inte råd men något eget, men jag tror inte att jag hade klarat mig om jag bodde själv från första början. Hon stöttade mig hela vägen. Det enda jag saknar lite är den där extra respekten man fick förut, men jag tror jag klarar mig bättre utan den.

6.3 Egen vilja & mognad (inre faktorer)

Upphörandet av brott är en process som sker i samspel mellan individens inre och yttre faktorer. Både de inre och yttre faktorerna bidrar till individens upphörande av brott, samt för att inte återfalla i brott. Individens egen vilja och mognad är två egenskaper som enligt informanterna bidrog till ett upphörande av brott. Dock upplevdes en del svårigheter och ambivalensen hos individens egen vilja. Som tidigare nämnts sker upphörandet i en process, det vill säga att individers brottsliga handlingar minskas och upphör tillslut.

Alla tror att det är lätt att sluta men det är jävligt tufft. Man kommer aldrig lyckas om man inte har en stark vilja. Jag slutade, började, slutade, och började flera gånger innan jag upphörde med brott. Petrus

Det kom en period i mitt liv där viljan var så stark, att jag upphörde med brott i cirka två år, sedan återföll jag. Det tog mig fem år innan jag slutade begå brott igen. Simon

För informanterna handlade det om att upphöra med brott under en period, för att sedan återfalla och upphöra igen, denna gång för alltid. Individers mognad och motivation var ytterligare en egenskap som bidrog till att upphöra med brott. Detta inträffade genom individens mottaglighet för hjälp av andra individer. Trots den hjälp som de fick från andra i

sin omgivning, poängterar de att det definitivt hade varit omöjligt för männen att upphöra med brott utan en stark motivation och vilja.

Min familj och socialarbetare försökte hjälpa mig att sluta begå brott flera gånger. Men det går inte, så länge man inte har viljan och motivationen kommer man aldrig kunna sluta. Det är med hjälp av andra och sin egen motivation och vilja som man kommer lyckas. Simon

Det var genom min starka vilja och ålder som fick mig att sluta begå brott. Ju äldre jag blev, desto mer insåg jag att det inte är rätt väg och därmed lyckades jag genom min vilja lämna den kriminella världen. Petrus

De förändringar som sker i individens identitet samt åldern anses vara en anledning till upphörandet av brott. Laub och Sampson (2003) betonar vikten av de inre förändringarna, det vill säga individens motivation och vilja. De kriminella ställs ständigt för aktiva val, och det är enbart genom individens egen vilja och motivation som medför till en förändring. Dock påpekar de att upphörandet av brott påverkas både av inre och yttre faktorer men att det måste ske i samspel med varandra (Laub & Sampson 2001, Maruna & Farall 2003, Maruna et al 2004). Det går att koppla till det Chylicki hävdar, att det kriminella beteendet tenderar att minska ju äldre man blir samtidigt som de flesta kriminella i slutändan tröttnar på den kriminella verksamheten (Chylicki 1992:235). Michael berättar att han blev trött på den kriminella livsstilen. Att ständigt behöva oroa sig för att bli tagen av poliser, hamna i kriminella gängbråk och rädslan att veta att man kan dö när som helst. Samtidigt som Simon berättar om respekten man har i den kriminella verksamheten, i slutändan inte skulle gynna honom i andra delar av världen.

Du vet, folk respekterade en sjukt mycket, det var oftast det som fick mig att hålla kvar i den kriminella världen, och tanken av att veta att i den ”verkliga” världen skulle man betraktas som en nolla. Det kom till en punkt då jag vart tvungen att fatta ett beslut, det var inte lätt men definitivt värt det. Simon

Det är viktigt att individens värderingar om brott ändras. Individens kriminella identitet och livsstil måste ändras, det vill säga en ny icke kriminell identitet måste skapas för lyckas ta sig ur den kriminella världen.

Det var bland det värsta men bästa jag gjort i mitt liv. Man måste inse vem man är och vem man vill bli. Det är svårt att skapa en ny identitet när kriminalitet har blivit en del av ens vardag. Michael

Det tar tid innan man inser att det är dags att sluta. Det är jävligt tufft. Man måste bryta kontakten med alla sina kriminella vänner, och tro mig, det är tufft! Men man måste för att lyckas. Petrus

Det framkommer från våra intervjuer att det är genom yttre faktorer som deras vilja ökats, som tillslut fått de att upphöra med brott. Dock nämner de att det inte enbart går att upphöra

med hjälp av de yttre faktorerna, utan det kunde endast möjliggöras i kombination med motivation och vilja. Detta går att bekräfta med hjälp av Sampson och Laubs perspektiv om upphörandeprocessen. De konstaterar att både inre och yttre faktorerna skall ske i samspel med varandra för att en individ ska lyckas ta sig ur den kriminella livsstilen. Detta innebär att det primära och sekundära upphörandet måste ske i samband med varandra för att möjliggöra ett liv, utan kriminalitet (Sampson & Laub 2003). Upphörandet av brott bör alltid ses som en varaktig process. Detta på grund av det sekundära upphörandet handlar om individens ständigt medvetna val av att upphöra med brott. Individen måste genomleva en långvarig process där individens kriminella identitet bör försvagas genom tid, och till sist övergå till en ickekriminell identitet (Laub & Sampson 2001, Maruna & Farall 2003, Maruna et al 2004). Brottbelastade individer som är motiverade till att ändra sin livsstil, tyder oftast på att den kriminellas identitet försvagas, vilket i sin tur ger upphov till olika skeenden på det sättet att individen ändrar sina värderingar (Rydén-Lodi 2008:64).

Informanterna berättar hur de vart tvungna att byta livsstil, vilket var väldigt svårt på grund av att man tidigare återfallit i brott, ett antal gånger. Detta innebär att de vart tvungna att upprätthålla en ny ickekriminell livsstil, ett liv med nya regler och normer. Informanterna upplever det som väldigt svårt på grund av att en ny identitet måste skapas. När man beslutar sig för att sluta begå brott är det viktigt att bryta kontakten med sin kriminella umgängeskrets. Oftast återvänder man till sin bekantskapskrets vilket medför till ett återfall i kriminalitet. Detta leder till ytterligare svårigheter för att upphöra med brott. Motivationen och pådrivning från andra leder oftast till ett upphörande av brott. Dessa två egenskaper måste dock ske i samspel med varandra för bästa möjliga resultat. Det är genom deras förståelse över situationen som möjliggjort en förändring. Egen vilja är den drivkraft som motiverat de till att ta sig ur den kriminella verksamheten.

6.4 Social omgivning (yttre faktorer)

Under denna rubrik kommer det presenteras faktorer som fungerat som hjälp och stöd under upphörandeprocessen. Dessa hjälpande faktorer kan både vara individer och verksamheter som arbetar med upphörandet av brott. Genom informanternas intervjuer har det framkommit att de haft svaga sociala band under sitt kriminella liv. Männerna berättar att ett fåtal individer reagerade under tiden de började begå brott. En anledning till detta har varit att de flesta människors familjer själva haft en kriminell bakgrund eller missbruksproblem i form av alkohol och droger. Utifrån deras upplevelser och erfarenheter av upphörandeprocessen har de insett

att anknytning och starka sociala band till sin omgivning är en viktig faktor utöver motivation och egen vilja.

Jag har alltid haft en tendens till att ta den enkla vägen, jag försökte alltid, jag ville sluta med alla droger och grejer men så fort något hände gick jag tillbaka till drogandet. Det är svårt speciellt om dina vänner fortfarande drog, om någon hade gjort det samtidigt som mig hade det varit enklare, man skulle hjälpa varandra då. Simon

Det finns informanter som upphör med brott med hjälp av en familjemedlem istället för professionell hjälp. Michael menar att hans fru motiverade honom till att upphöra med brott och hon fungerade som en hjälpare i kombination med professionell hjälp.

Jag märkte hur viktigt det var att få både min frus hjälp som förstår mig bättre än alla andra men även den professionella hjälpen för att verkligen veta att jag kan lämna allt bakom mig utan att falla tillbaka. Man får bra tips och råd som man kan använda sig av ibland. Michael

Det är inte nödvändigtvis endast individens fru eller professionell hjälp som får individer att upphöra med brott utan kan även vara individens barn eller någon annan anhörig.

I mitt fall som jag sa tidigare så var det min moster, och ja liksom vem vill lyssna på sin moster, det är som att lyssna på en kärring men nu förstår jag hur mycket hon brydde sig om mig för hon visste vad jag fick gå igenom. Men hon är bäst hon ställer upp med allt än idag. Daniel

En av informanterna som tidigare var knarkklangare arbetar idag med en grupp ungdomar för att vägleda dem ur kriminalitet. Detta kan få kriminella att känna sig både inspirerade och motiverade till att upphöra med brott. En sådan inspirationskälla kan visa alla ungdomar att även den ”värsta” kriminella kan finna hopp om att lämna kriminaliteten bakom sig. Michael berättar även om hur han i fängelset funnit sin rätta väg genom Gud.

Allt började med att min kusin slutade, vi umgicks med samma kriminella krets, men när jag såg honom så blev jag chockad han var helt fri från droger. Jag tänkte om han kan då kan alla, till och med jag. Michael

Michaels sociala band blev starkare med hjälp av bland annat religionen. Det sociala bandet om övertygelse utvecklades genom religionen på det sättet att han fått förlåtelse för sina kriminella gärningar, och lever i dagsläget ett liv åt det religiösa hållet. Det är utifrån religionen som Michael finner sin styrka och motivation till att leva ett liv utan kriminalitet. Det Hirschi påpekar är att övertygelse är ett socialt band som får individer att respektera samhällets lagar och normer samt följa den plikt känslan (Hirschi 1996). Michael nämner även att han är medlem i en organisation och även grundare för en annan organisation. Med hjälp av sociala omgivningar har Michaels sociala band gällande anknytning stärkts, detta genom medlemmar i organisationerna (Hirschi 1996). Petrus berättar även att hans kriminella vänner oftast är i behov av hjälp och man bedrar aldrig sina vänner.

Om mina vänner behöver hjälp så finns jag alltid där, vi är en familj, och man sviker aldrig sin familj även fast de gör det. Petrus

Som det framkommer av informanterna är det väldigt svårt att upphöra med brott när man har kriminella vänner i sin omgivning, på grund av att man alltid ska finnas till hands. Detta försvårar individens möjligheter till att upphöra med brottsliga handlingar (Ryden- Lodi 2005:29). Därmed är det ännu viktigare att individer skapar starka sociala band till människor som inte är kriminella, för att ha en chans att ta sig ur den kriminella livsstilen.

Till en början var det faktiskt svårt att skaffa sig nya vänner, jag var inte så bra på det men de kom med tiden. Många gånger i början när jag slutade droga ville jag bara ringa en gammal polare men jag visste att det inte skulle sluta bra så jag gjorde inte det, men jag hade ju ingen annan att umgås med i början. Simon

Nedan kommer resultat och analys presentera informanternas uttalanden om sin kriminella livstid i förhållande till sina familjer. Petrus förklarar att hans föräldrar inte hade full koll och insyn på honom.

Jag gömde en massa saker i mitt rum som jag inte ville morsan skulle hitta, jag hade värsta gömställena med grejer. Om mina föräldrar hade bättre kontakt med mig hade de fattat vad jag höll på med, dem visste att jag var dålig i skolan men inte så mycket mer. Jag var den som översatte åt de, ingen av dem kunde svenska. De var ju såklart att jag ljög ibland om vissa saker. Petrus

Familjeanknytning har visat sig vara en faktor som brister i många familjeförhållanden, som leder till att ungdomars tillflykt varit kriminalitet. Petrus berättar att hans föräldrar har det bra ekonomiskt men att de saknar en god och nära familjerelation, han kunde göra olika saker utan att behöva föräldrarnas åsikt. I detta fall kan man se att familjerelation kan vara en avgörande faktor för ungdomens beteende.

Jag har fått göra allt, jag frågade aldrig mina föräldrar men jag märkte att jag inte heller behövde göra det. När jag skulle ”sova” över hos kompisar då var det okej men egentligen smet vi ut varje natt och saboterade en massa grejer ute. De var ju ingen som visste om det. Petrus

Saken är att min farsa inte jobbade, han var inte missbrukare eller något men han var typ aldrig hemma. Han kom alltid hem sent på kvällen och gick ut tidigt på morgonen men jag hade inte så bra kontakt med honom. Och morsan hon hade två jobb, jag och min bror såg typ aldrig henne. Petrus

Ungdomar som inte får uppmärksamhet och bra förutsättningar av sociala band löper i större risk att begå brott. Simons föräldrar hade ingen relation till sina barn vilket skapade en distans mellan dem, till följd av detta visste inte föräldrarna vad barnen gjorde under sin fritid. Simons föräldrars språkkunskaper var begränsade vilket skapade en svårighet för dem att förstå vad både lärare och andra sociala myndigheter ville säga. Om Simons lärare ringde

hem och ville berätta om hur han skött sig kunde föräldern missa viktiga punkter och aspekter i samtalet. Simon menar att det alltid började med att hans mamma skulle skälla ut honom för allt han gjort men efteråt var det som vanligt igen. Detta inträffade nästan varje gång föräldrarna fick samtal från skolan och det blev aldrig några påföljder. Dock säger han att föräldrarna skulle haft större påverkan på honom om de haft en bättre relation till varandra.

Nu kanske jag kan förstå vad det var som hände tidigare, om min mamma inte hade jobbat och slitit ihjäl sig hade vi inte haft råd med något. Jag borde egentligen vara tacksam för att hon slet ihjäl sig och jobbade för att vi skulle ha råd med mat, hus och inte utnyttja tillfället med att hålla på med en massa dumma grejer. Okej... pappa har aldrig varit den mest omtänksamma människan men jag borde tänka mer på mamma. Men idag förstår jag allt hon ställde upp för oss. Simon

Daniels moster pratade alltid med honom för att övertala honom om att skolan är en viktig del i livet och att en icke kriminell umgängeskrets är vad han behöver. Hans moster var den som tillslut lyckades övertala honom till att upphöra med all kriminalitet, då hans mamma själv inte kunde underkasta sig den rollen. Daniel menar att han tyckte att det var pinsamt och kände skam över att hans moster behövde tjata på honom. Hans moster gjorde detta främst på grund av att hon hade förlorat sin son då han varit involverad i en kriminell krets. Den unga mannen förklarar att han kände skam och utan henne hade han inte tagit sig ur kriminaliteten. Daniels anknytning till mostern medförde till ett upphörande av brott. Med andra ord har Daniels moster varit en avgörande faktor under och efter upphörandeprocessen (Hirschi 1996:17–19). Flera individer försökte få honom att upphöra med brott, men den som alltid fanns till hands var hans moster. En annan viktig faktor som möjliggjort upphörandet i samband med anknytning till Daniels moster var att hon hjälpt honom skaffa sig ett arbete och erbjöd honom en möjlig boplat. Detta kan även bekräftas av Ryden-Lodi (2008:64). Petrus berättar hur hans anknytning till familjen påverkat upphörandet av brott i hans situation:

Om jag gick längre än så då jävlar ni anar inte, ok jag hamnade i fikan och grejer men de sa till mig att jag inte skulle ha något med de att göra om jag fortsätter med allt skit, jag hade ju en bra relation till mina släktingar trots allt jag höll på med, det brukar inte vara så vanligt att andra personer som är i min situation brukar ha någon bra relation till familjen men det kanske bara var för att de inte visste om allt jag gjorde förens jag åkte in i finkan. De var jobbigt men nu vet jag att jag aldrig hade klarat mig utan deras stöd. Simon

Informanterna uttalar sig om att de känt sig tvungna på grund av att de bland annat fått dåligt samvete eller inte velat mista sin familj och därför lämnat kriminaliteten. Simon menar att han vill ta igen allt vad hans mamma gjort för honom som han inte tog vara på, och visa sin tacksamhet genom att sluta begå brott. I Daniels fall var det att han inte ville avvika från sina

släktingar och mista sin relation till dem då han hade en stark anknytning till dem. Enligt självkontrollsteorin (Nilsson 2002:18; Hirschi i Ring 1999:12-13) kan individer lämna den kriminella livsstilen bakom sig med hjälp av anknytning till sin familj och släktingar. För en informant har anknytning varit den främsta anledningen till varför han upphörde med brott men även en anledning till varför han började begå brott. Daniel berättar att han aldrig hade haft vänner under sin barndom, han var mobbad och kände sig alltid utanför. När han började högstadiet fick han umgås med ungdomar som tillhörde ett kriminellt nätverk, han förklarar sina känslor såhär:

Jag blev överlycklig jag hade aldrig känt mig så glad genom tiderna, någon ville ha mig som vän, äntligen, första gången, första gången. Första gången jag inte behöver känna mig ensam men med tiden visste jag att allt jag höll på med var bara skit och jag visste ju det från första början men jag ville inte inse det. Jag tänkte, jag har fått vänner och det är så de ska vara. Men jag förstod i efterhand att ha vänner inte nödvändigtvis skulle vara kriminella men ja... jag ångrar mig mycket men just då hade jag inte så mycket val men när jag blev äldre fick jag lära känna en tjej som var underbar och hon fick mig att lämna allt detta bakom mig. Daniel

Daniel beskriver att ett liv i ensamhet leder till att man blir desperat efter en person eller vän som man kan umgås med. Han beskriver ensamhet som en fälla eller en utmaning, man tackar ja till det som erbjuds. I hans fall var det några kriminella killar som fick honom att hamna i den kriminella kretsen. Daniel förklarar även att utan hans flickvän hade han inte kunna tagit sig ur kriminaliteten.

6.5 Sysselsättning (yttre faktorer)

Informanterna berättar hur viktig det är att ha en sysselsättning, både för att undvika att begå brott samt för att upprätthålla en icke kriminell livsstil. Det kan vara studier, arbete eller hobby. Genom dessa sysselsättningar kommer individer inte ha "tid" att genomföra kriminella handlingar. Petrus berättar att han var arbetslös under tiden han begick brott. Han spenderade sin tid ute på gatorna med hans kriminella umgängeskrets. Detta bidrog till att han begick fler brott.

Jag hade all tid i världen, arbetade inte och studerade inte heller. Hade all tid i världen för att umgås med mina vänner. Vi tuggade i centrum, begick små brott och efter ett tag gick det för långt. Jag kan tänka mig att om jag haft ett jobb och på fritiden spelat i något fotbollslag skulle jag nog inte börjat begå brott. Petrus

Givande aktiviteter är ett sätt att undvika kriminella handlingar, detta genom att skapa tidsbrist för individen (Rydén-Lodi 2008:64). Individer som inte upplever aktiviteter som givande kommer söka sig till andra former av aktiviteter och gemenskaper. Oftast dras man till olika gatukulturer som har en stark social gemenskap (Lalander 2009:261). Även Simon berättar att hans brist på en givande sysselsättning var orsaken till att han började begå brott.

För att klara mig i samhället var jag tvungen att fixa fram pengar, då jag inte hade något jobb blev jag tvungen att fixa fram pengar på olagliga sätt. Behövde snabba cash. Simon

Michael berättar även att hans brist på sysselsättning var en utlösande faktor till brottsliga handlingar.

All min tid spenderade jag på gatorna, det var där allt började. Jag började beckna knark och helt plötsligt var jag en av Sveriges största knarklangare. Michael

Informanterna berättar att det var på grund av ett fast jobb, studier och andra aktiviteter som fick de att sluta begå brott. De flesta talar om att det var en tuff period där deras tålmod sattes på prov. Nu berättar de om hur de lever sitt ”nya liv” som icke kriminella.

Efter att jag avtjänat mitt fängelsestraff insåg jag att det var dags att skapa mig ett nytt liv. Det första beslutet var att flytta ifrån mitt område där jag tidigare bott. Jag var tvungen att komma bort, bort från mitt ”gamla” liv som kriminell. Daniel

En av informanterna berättar hur han misshandlat en person, nästan till döds. Det var hemskt och fruktansvärt, än till idag känner han ånger. Händelsen påverkade honom enormt, och han insåg att de brottsliga handlingarna gått överstyr. Det var då Petrus beslutade sig för att flytta till en ny stad, för att lyckas integrera sig i nya miljöer utanför den kriminella verksamheten.

Jag fick ett jobb hos en bekant, fick jobba på restaurang, servera människor, städa, stå i kassan, det var tufft, ibland kände jag för att återgå till mitt kriminella liv, då snabba pengar alltid fanns till hands. Livet var enklare kunde man känna, men tack vare min chef och mina kollegor höll jag mig kvar. Efter ett tag blev jag utsedd till restaurangchef och i dagsläget driver jag en egen restaurang.

Petrus fick med andra ord tillgång till ett arbete genom det sociala nätverket. Detta nätverk visade sig vara positivt för honom, då han lyckades upphöra med brottsliga handlingar. Arbete och studier visade sig även vara de sysselsättningar som varit avgörande för upphörandet av brott, även för de andra informanterna. Detta innebär att det sociala nätverket har en enorm betydelse för upphörandet av brott. Det Petrus berättar går att koppla till det Hirschi kallar för åtagande. Efter att han kämpat så hårt för att få ett jobb, och behålla det. Han har lagt ner tid och energi vilket resulterat till att han öppnat en egen restaurang som han driver helt själv. Dessa informanter har spenderat tid, pengar och energi för att lyckas i livet, som icke kriminell. Om de skulle uppleva tankar om att begå brottsliga handlingar skulle de vara tvungna att överväga de konsekvenser som kan uppkomma. Därmed risker de att förlora sina förmåner, exempelvis jobb och utbildning (Hirschi 1990). Detta går även att koppla till det Hirschi kallar för delaktighet. Precis som dessa informanter berättar, att de genom jobb och studier lyckats hålla sig borta från den kriminella livsstilen. Detta på grund av att de inte

har någon tid, eftersom de jobbar, studerar eller har andra fritidssysselsättningar. Detta minskar risken för att begå brott (Hirschi 1996:21–23). En del informanter berättar även att de genom jobbet ändrat sina moraliska uppfattningar om det svenska rättssystemet. De har insett att lagar och regler är något som varje individ måste följa, att dessa är legitima. Michael berättar även att han i dagsläget är med i en organisation som är religionsbaserad och har även startat en ungdomsorganisation som utgår ifrån den kristna läran.

I min arbetsplats har jag lärt mig acceptera de lagar som finns i landet. Och jag har kommit till insikt att man måste följa dessa lagar och regler. Jag jobbar i en organisation som lärt mig att acceptera de lagar som finns i landet. Utefter det har jag själv valt att starta en ungdomsorganisation där jag åker runt och föreläser i olika skolor, kyrkor osv. Föreläser bland annat om brott, där jag berättar hur det kommer sig att jag börja och varför jag slutade, samt hur jag lyckats upprätthålla ett liv som icke kriminell. Michael

Desto högre övertygelse som en individ innehar desto större sannolikhet att individen inte begår brott. Detta på grund av den positiva inställningen som individer har till samhällets struktur, lagar, regler och normer (Hirschi 1996:24–26). De flesta informanterna berättar även att de valt att studera, för att sedan lyckas etablera sig i arbetsmarknaden. Detta medför till att de accepterar de rådande samhällsnormerna (Hirschi 1996:31). Efter att informanterna avtjänat sitt fängelsestraff, beslutade de sig för att investera i arbetsmarknaden. Detta visar även på det Hirschi kallar för åtagande, och att dessa utvecklar ett starkt band till samhället. Genom att etablera sig i arbetsmarknaden stärks deras sociala band till samhället på grund av att de lagt ner tid och energi. Ju starkare band de får till samhället desto mer insåg de hur mycket de har att förlora. Detta innebär att arbete resulterar till att individer upphör med det kriminella beteendet (Nilsson 2002:18; Hirschi 1969:21). Simon berättar dock att det finns människor som stöter ut de kriminella.

Människor stämplar en direkt bara för att man finns med i brottsregistret och samhället stöter ut oss. Hur ska man då klara sig? Simon

Det är detta som gör det svårt för dem att skaffa sig ett arbete och på grund av att de inte upplever att de har några möjligheter, fastnar de i den kriminella livsstilen (Ryden-Lodi 2008). Genom bland annat arbete och studier har informanterna lyckats skapa ett socialt nätverk som påverkat till upphörande av brott. Detta har medfört till att informanternas band till den kriminella sfären försvagats. På grund av individernas åtaganden i arbetslivet, inser de att det finns en stor risk för att förlora de investeringar som de beskaffat genom arbetet. Enligt Hirschis teori om sociala band är det viktigt att individen åtminstone ha ett band som medför till en utveckling av de resterande banden. Detta kommer i sin tur resultera till ett liv utan kriminalitet (Nilsson 2002:18;

Hirschi 1969:21). Det informanterna visar på är att de har en hög grad av övertygelse och åtaganden, det vill säga de har två av de fyra banden som Hirschi lyfter fram. Det har under andra teman även framkommit att anknytning till bland annat familj, släkt och vänner har varit en viktig faktor vid upphörandet av brott. De fyra banden kommer tillslut uppnås, dock sker det under olika perioder hos individerna (Nilsson2002:18–19; Ring 1999:25).

Det sjuka var att alla hade värsta respekten för mig när jag begick brott. Ingen vågade säga ett jävla ord till mig för de visste vad jag var kapabel till. Alla såg upp till mig, jag styrde gatorna. Det var det som hela tiden fick mig att leva kvar i den kriminella världen men tillslut lyckades jag, jag hade tur. Simon

Det framkommer från våra intervjuer att informanterna hade en låg självkontroll vilket bidrog till en ökning av de brottsliga handlingarna. På grund av respekten de fick av att begå brott, och på grund av dess kriminella omgivning minskades deras självkontroll ännu mer. Brottbenägenheten är större bland individer med låg självkontroll och detta kan förklaras med självkontrollsteorin (Hirschi 1990). Individer som umgås med kriminella tenderar att påverkas, och detta medför till högre risker för att begå brott. De flesta informanterna berättar även att efter sitt fängelsestraff insåg att de inte är de livet de vill ha. Dock fortsatta Petrus begå ytterligare brott efter att han avtjänat sitt straff. Detta påvisar att under sina perioder som kriminell haft svaga sociala band. Anknytning, åtagande och övertygelse är de tre banden som informanterna belyser mest. De har med andra ord inte haft något att förlora vilket medfört till ett fortsatt brottsligt beteende.

Jag var ju inte rädd att sitta inne, hade ändå inget att förlora. Alla i fängelset kände mig ändå, de visste vem jag var. Petrus

Det är på grund av det stöttande sociala nätverk som hjälper individer att inte återfalla i kriminalitet. Det är de positiva händelserna, det vill säga arbete, studier och andra sysselsättningar som förstärkt deras sociala band vilket i sin tur resulterat till upphörandet av brott. En anledning till varför individer återfaller i brott kan förklaras genom skillnader i deras självkontroll. Om individen har en låg självkontroll är hen i större utsträckning benägen att begå brott. Detta innebär att individen gör impulsiva, risktagande, kortsiktiga val som enligt Hirschi medför till brottsliga handlingar på grund av att de brister i förmågan att reflektera över de konsekvenser som uppstår. Varför en individ utvecklar en låg självkontroll förklaras ur Hirschis självkontrollsteori. Det kan bland annat vara på grund av brister hos individens uppfostran och andra avvikelser under uppväxten.

7. DISKUSSION

I detta avsnitt kommer resultatet diskuteras i samband med studiens syfte, tidigare forskning, teori och metod. Studiens syfte har varit att undersöka hur yttre och inre faktorer påverkar upphörandet av brott hos unga män. Studien syftade även till att undersöka hur upphörandeprocessen för kriminella i ung-vuxen ålder ser ut bland individer som vid flera tillfällen begått brott. Med hjälp av tidigare forskning och teori har vi analyserat det insamlade data. Genom det insamlade data har det visat sig att den avgörande faktorn för upphörandet av brott varit bland annat informanternas upplevelser i form av avskräckande och positiva händelser. Dock måste individen ha en inre motivation och vilja för att upphöra med brott vilket bekräftas av Rydén-Lodi (2008:64).

Sociala band har visat sig vara en viktig faktor för informanterna att upprätthålla en icke kriminell livsstil. Informanterna har upphört med brott genom olika tillvägagångssätt, dock nämner alla fyra informanter att det har varit en jobbig och påfrestande process. Både Simon och Michael har begått brott i samband med drogmisbruk. Därmed har upphörandet av drogmisbruk varit en avgörande faktor för upphörandet av brott. Upphörandet av brott fullbordades genom vändpunkterna som påverkade informanterna, dock har sociala band varit en hjälp under upphörandeprocessen. Michael menar att förutom hans vändpunkt och de starka sociala banden, har jobbet möjliggjort för honom att upprätthålla en livsstil utanför kriminaliteten. Michaels arbete har fått honom att involveras i samhällets rutiner och därmed varit en hjälp för att inte återfalla till sina gamla vanor. Jobbet har medfört till att Michaels sociala band förstärkts genom att träffa nya människor varje dag.

Daniel beskriver att han fått nya möjligheter med hjälp av sin anknytning till sin moster. Han har ordnat ett arbete och en bostad som han vill ta vara på. Dock levde Daniel under en begränsad tid tillsammans med sin moster för att känna att han klarar av upphörandet av brott i väntan på att få en bostad och arbete. Daniel menar att han inte skulle klara av upphörandet av brott om han inte flyttade från sin gamla hemort, där hans gamla sociala kriminella nätverk befann sig. Upphörandet av brott kan genomföras på grund av olika händelser, det kan exempelvis vara en specifik händelse där individen har upplevt en ”nära döden” upplevelse eller att upphörandet har pågått under en lång process. Individens motivation och vilja är huvudanledningen till att upphörandeprocessen fullbordas oavsett vad motivationen till upphörandet har varit. Studiens informanter har skapat nya sociala band både under och efter upphörandeprocessen. Informanterna berättade även att det uppkom flera vändpunkter under

tiden de var kriminella, dock var det inte alla som förstod eller tolka de som vändpunkter. De reagerade på vändpunkterna när situationen var som mest kritisk. Upphörandet av brott kan alltså förklaras som en process, men även som en särskild vändpunkt. Upphörandeprocessen är därmed en individuell process eller vändpunkt. En del av informanterna menade att de återfallit i brott efter att de försökt sluta begå brott. Informanternas återfall kunde vara innan eller efter dem blivit straffade första gången. Detta påvisar att straff inte nödvändigtvis leder till upphörandet av brott utan att återfalla.

Studiens informanter har haft olika uppväxtförhållanden och således olika riskfaktorer. Det framkommer att informanternas föräldrar inte haft tillräckligt med insyn på dem under deras barndom, därmed har de haft möjligheter till att börja begå brott eller missbruka droger i ung ålder. Dessutom började männen umgås med andra män som var sammankopplade till ett kriminellt nätverk som anses vara en riskfaktor (Sampson & Laub 2003). Enligt ett flertal forskare, bland annat Andershed & Andershed (2005), är risken störst att fortsätta begå brott om individen börjat i tidig ålder. Risken för ökad kriminalitet påverkas även av drogmissbruk, detta kan kopplas till vårt resultat. Det visade sig att informanterna begick brott i samband med deras drogmissbruk. Detta bekräftas av Rydén-Lodi (2005) och Sampson & Laubs (2003) forskning som menar att både ett drogmissbruk och en debut av droger kan öka risken för kriminalitet.

Informanterna i denna studie beskriver kriminaliteten som ansträngande och jobbig med stigande ålder. Deras stigande ålder och mognad har varit en påverkande faktor vid upphörandet av brott. De inre faktorerna är minst lika viktiga som de yttre faktorerna på grund av att en förändring hos individens beteende endast kan ske med hjälp av individens egen vilja och mognad. Dock måste dessa egenskaper ske i samspel med individens sysselsättning och sociala band. Med andra ord motiveras en individ med hjälp av de yttre faktorer men i slutändan är det enbart individens egna val att upphöra med brott. Oavsett vilka förutsättningar informanterna haft vid upphörandet av brott har det varit en påfrestande process, informanterna beskrev nedtrappningen av kriminalitet som en hjälp för upphörandet av brott

8. VIDAREFORSKNING

Det finns endast ett fåtal kvalitativa studier inom detta ämnesområde. Därmed är det väsentligt att fullfölja den kvalitativa forskningen för att uppnå en större kunskap om upphörandeprocessen av brott. Denna studie har ett maskulint perspektiv på grund av att informanterna är män. En intressant aspekt på studien skulle vara om vi inte exkluderade unga kvinnor, och sedan jämfört resultatet i förhållande till denna studies resultat. Några frågor som väcktes under studiens gång var; skulle informanternas vändpunkter, motivation och vilja skilja sig åt i förhållande till unga män? Eller skulle ett fängelsestraff avskräcka en kvinna från att begå brott?

En annan viktig och intressant aspekt är om det insamlade data skulle skilja sig åt om det var en manlig intervjuperson. Monica Skrinjar (2003:108) menar att genuskonstruktioner skapas och därmed kan influera på det insamlade materialet. Enligt Skrinjar kan konspirationskontroll utspelas i samband med intervjuer av män. Med detta menas att genom maskulinitet försöker män påverka en intervjusituation (Skrinjar 2003:112). Med hjälp av konspirationskontrollen försöker män framstå som kontrollerande och skickliga för att avstå från att svara på frågor eller avslöja avvikandet från sin maskulinitet (Skrinjar 2003:112).

9. KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

Ahrne G & Svensson P (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Andershed, Henrik & Andershed, Anna-Karin (2005). *Normbrytande beteende i barndomen – Vad säger forskningen?* Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete & Statens institutionsstyrelse, Gothia förlag, Stockholm

Aspers, Patrik (2011). *Etnografiska metoder*. Liber AB, Malmö

Bergström, Gunnar (2012). *Kriminalitet som livsstil*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, Malmö

Chylicki, Pawel (1992). *Att upphöra med brott – vägen ut ur den kriminella karriären*:
Lund University press

Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Paula Saukko (2008). *Methodologies for Cultural Studies: An integrative Approach*. I:
Denzin, Lincon(red.) *The landscape of Qualitative research*. Sage Publications, Inc:Third
Edition

Dostojevskij, Fedor Michajilovitj (2000). *Crime and punishment*. Ware, Hertfordshire:
Wordsworth 2000

Ekbohm, Thomas, Engström, Gunnar & Göransson, Birgitta (2006). *Människan, brottet,
följderna: kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. 5., rev. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Erling, Ann & Hwang, Philip (red.) (2001). *Ungdomspsykologi: utveckling och livsvillkor*.
Stockholm: Natur och kultur

Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2009). *Handbok I kvalitativ analys*. Stockholm: Liber

Flyghed, Janne & Estrada, Felipe (red.) (2007). *Den svenska ungdomsbrottsligheten. 2.*, [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Gottfredson, Michael R. & Hirschi, Travis (1990). *A general theory of crime*. Stanford, Calif.: Stanford University Press

Hirschi, Travis (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press

Lalander, Philip (2009). *Respekt: gatukultur, ny etnicitet och droger*. Malmö: Liber

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Munch, Johan. (2012) *Sveriges rikes lag*. Stockholm: Norstedts juridik
:< Lag (1994:458). (*Brottsbalken*)

Rydén- Lodi, B (2005). *Inför frigivningen – Livssituationen inför frigivningen och egen bedömning av framtida återfall*. Norrköping: Kriminalvården

Rydén-Lodi, Birgitta (2008). *Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer vid upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*. Stockholm: Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Sarnecki, Jerzy (2009). *Introduktion till kriminologi. 2*. Studentlitteratur: Lund

Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur: Lund

Sarnecki, Jerzy (1981). *Ungdomsbrottslighet: omfattning, karaktär, orsaker och samhällsreaktion*. Stockholm: Liber Förlag

Skrinjar, M. (2003). "Forskare eller 'babe'? Om genuskonstruktioner i intervjusituationer".
I: Lander, I. & Pettersson, T. & Tiby, E. (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*.

Tärnfalk (2007) Tärnfalk, M (2007). *Barn och brott: en studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare*. Stockholm; Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Veysey, Bonita M, Martinez, Damian J & Christian, Johnna (2013) "Getting out: a summary of qualitative research on desistance across the life course" I Gibson, Chris L & Krohn, Marvin D *Handbook of life course criminology: emerging trends and directions for future research*, Springer New York Heidelberg Dordrecht London

Elektroniska

Brottsförebyggande rådet (2003). Vård av missbrukare i anstalt- En utvärdering av kriminalvårdens särskilda satsning på narkotikabekämpning. (Elektronisk)

Tillgänglig:<https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800015809/1311932583559/2003_vard_av_missbrukare_i_anstalt.pdf>(2014- 11-05)

Brottsförebyggande rådet (2009). Ungdomsbrottslighet.(Elektronisk)

Tillgänglig:< <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/ungdomsbrottslighet.html> >(2014-11-12)

Brottsförebyggande rådet (2012). Förebygga återfall i brott. (Elektronisk)

Tillgänglig:< <https://www.bra.se/bra/forebygga-brott/aterfall-i-brott.html>>(2014-11-12)

Burnett, Ros (2004) "To reoffend or not to reoffend? The ambivalence of convicted property offenders" i Maruna & Immagerion (red) *After crime and punishment – pathways to offender reintegration*, Willan Publishing, Portland

Ekström, Louise (2004). *Återfall i brott: en översikt*.Stockholm: Brottsförebyggande rådet (Elektronisk):< Tillgänglig

http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800020639/1312291485251/2000_aterfall_i_brott_oversikt.pdf>(2014-11-9)

Hagstedt, Johanna (red) *Brottsutvecklingen i Sverige år 2008-2011*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm (Elektronisk):< Tillgänglig http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d2180007794/2012_13_Brottsutvecklingen_i_Sverige_2008_2011.pdf>(2014-11-07)

King, Sam (2013) "Early desistance narratives: A qualitative analysis of probationers' transitions towards desistance", *Punishment and society* 15:147 (Elektronisk)
Tillgänglig:<<http://pun.sagepub.com/content/15/2/123.full.pdf+html>>(2014-11-13)

Lelekov, V.A and E.V. Kosheleva, E.V (2008) *On the Prevention of Juvenile Crime*, Russian Education and Society (Elektronisk)
Tillgänglig:<<http://eds.a.ebscohost.com.proxy.lnu.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=b748d761-7074-4fb5-8ff4-368e4436c0fb%40sessionmgr4002&vid=5&hid=4111>>

Maruna, Shadd, Immagerion, Russ & LeBel, Thomas P (2004) "Ex-offender reintegration: theory and practice" i Maruna & Immagerion (red) *After crime and punishment – pathways to offender reintegration*, Willan Publishing, Portland (Elektronisk):<Tillgänglig http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781135986636_sample_648296.pdf>(2014-11-11)

Nilsson, A (2002) "Fånge i marginalen. Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar Avhandlingsserie nr. 8. Kriminologiska institutionen: Stockholms universitet.(Elektronisk):< Tillgänglig <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:503898/FULLTEXT01.pdf>>(2014-11-10)

Nilsson, A och Estrada, F (2009) "Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen" Arbetsrapport: Institutet för framtidsstudier (Elektronisk):< Tillgänglig http://econpapers.repec.org/paper/hhsifswps/2009_5f020.htm>(2014-11-10)

Ring, Jonas & Öberg, Jonas (2012) "Ungdomsbrottsligheten speglad i olika källor".
(Elektronisk):<Tillgänglig
<https://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d21800052656/13+Ungdomsbrottsligheten+utveckling.pdf>>(2014-11-11)

Sampson, Robert J. And H. Laub (2003). Life-Course Desisters? Trajectories of Crime among Delinquent Boys Followed to Age 70. (Elektronisk):<Tillgänglig
http://scholar.harvard.edu/files/sampson/files/2003_crim_laub_1.pdf >(2014-11-20)

Socialstyrelsen (2009). Barn och unga som begår brott – handbok för socialtjänsten
(Elektronisk):< Tillgänglig
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8298/2009-101-3_20091013.pdf>(2014-11-20)

Socialstyrelsen (2012). Samverkan i sociala insatsgrupper – vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga (Elektronisk) Tillgänglig:<
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18891/2012-12-4.pdf>

Vetenskapsrådet (2002): Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (Elektronisk):< Tillgänglig
http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf >(2014-11-16)

Wennerström, Erik (2013) "Ökad samverkan ska minska återfallen i brott" Dagens Nyheter, 17 April. (Elektronisk):< Tillgänglig
<http://www.dn.se/debatt/stockholmsdebatt/okad-samverkan-skaminska-aterfallen-i-brott/>>(2014-11-10)

Unga och brott i Sverige: underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg, (2013). Stockholm: Socialstyrelsen. (Elektronisk) Tillgänglig:<
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19104/2013-5-37.pdf>>(2014-11-20)

10. BILAGOR

Informanterna får göra en kort presentation av sig själv där till exempel ålder framkommer.

- När begick du ditt första brott?

-Varför började du begå brott?

-Hur reagerade din sociala omgivning?

-Vilka brott har du dömts till?

-Varför upphörde du med brott?

-Var det någon specifik händelse som bidrog till upphörandet?

- Hur många år har det gått sedan du upphöra med det brott?

-Var det genom din egen vilja och mognad du lyckades ta dig ur, eller har andra faktorer som till exempel arbete spelat någon roll?

-Tror du dessa faktorer hade fått dig att upphöra tidigare? Om de var aktiva

-Vad har förändrats i ditt liv, sedan du upphörde med brott?

-Vad motiverar dig till att inte gå tillbaka till ditt gamla liv?

-Har du förändrats sedan du sluta, i så fall på vilket sätt?

Övriga frågor (Följdfrågor förekom)